

րեաց, որ Պրահայն ծաղիկներով կը ծածկէ, կամար երկնային, որ կը ծածկես ուրիշ պանչելիք, թռչնոց քաղցր բարբառ, երկրիս անուշ բուրմունք, որ յերկնից կ'առնուր ձեր քաղցրութիւնը, մնացէք բարով...: Չեմ կրնար անջատմանս ատեն չթափել քանի մը արցունք, ինչպէս որ արշալոյսը յերկինս վերանալու ատեն քանի մը կաթիլ ցօղ կը թափէ երկրիս վրայ...: Ո՞վ չարտասուեր իր առջի օրերն. ո՞վ հառաչանք մը չիզսպեր երբ խեղճ բնակութիւնը թողլու կ'ըլլայ, որ նոյն իսկ լահոռի պանչելիքները երթայ դիտէ »:

« Բայց ստոյգ կը զգամ որ անանկ ատեն զերկիրս կը թողում, երբ մեծաւ մեծ բաներ հանդիպելու վրայ են: Նարա—մունի, այն իմաստութիւնը զոր դու ամեն ժողովուրդներէն քաղելով բերիր, այն իմաստութիւնը ամեն մարդկանց մէջ պիտի ծաւալի: Այդ երեք երիտասարդներդ որ կը տեսնեմ դաշտին մէջ, և որք հիմա այն երկու արմաւենեաց մէջ կը հանգչին, ինչպէս տաճարի մը մէջ անկէց արևուն ծաղիլը ողջունելով, այդ երեք մարդիկդ որ արդ միաբանեալք են, օրինակ պիտի ըլլան մարդկութեան, որ պատերազմելէն յողոված վերջապէս կ'ըմբռնէ մեծ ընտանեաց եղբայրակցութիւնը: Այն պանչելիքները՝ որ Փռանկաց աշխարհին մէջ կը հանդիպին՝ կ'իմացնեն ինծի թէ տգիտութեան սոսկալի կանխակալ կարծիքները պիտի անհետանան քիչ ատենէն, հեռաւորութիւնն մարդկանց խտրոց պիտի չըլլայ, և երկնից սուրբ կամացը պիտի ծանօթանան՝ երբ իրարու միտքը հասկրնան: Այն կամքը, Նարա—Մունի, այն խօսքերուն մէջն է, զոր դու քաղեցիր, ուստի զանոնք յեղյեղելէն մի ձանձրանար, ինչպէս արևն իսկ չիձանձրանար զերկիրս լուսաւորելէն »:

Ինչպէս որ երկիրս կը համբերէ անոնց որք զինքը կը կոխկռտեն և հերկելով իր ծոցը կը պատռեն, այսպէս ալ պէտք է որ մենք չարին տեղ՝ բարի հատուցանենք:

Բարեք ըրէ և մի նայիր թէ որո՞ւ կ'ընես:

Մարդս իր կենաց շրջանին մէջ այն ասան աւելի մերձաւոր կ'ըլլայ երջանկութեան, երբ ազատութիւնն, առողջութիւնն, և սրտի խաղաղութիւնը ստանայ:

Երբ միտքն այնպէս մը ամփոփեց՝ ինչպէս թէ չուզէր միտքը բերել այն յիշատակները որք ջնջուելու վրայ էին, և այս երկու առածներս արտաբերեց, զորոնք շատ իրաւունք ունէր յեղյեղելու, վասն զի բոլոր կենացը մէջ զանոնք 'ի գործ դրած էր:

Դարձեալ հոգին տալու ժամանակը միմիւրաց ըսելով:

Ինչ որ կը փափաքիս որ քեզի ընեն, դու ալ ուրիշ ըրէ:

Ներէ ամենուն, բայց դու քեզի մի ներեր:

ՀԻՆԳ ՇԱՐԱԹ ՕԳԱՊԱՐԿԻ ՄԷՋ

ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՐԻՑ ԱՆԳՂԱՑՑԻՈՑ

ՅԱՓՐԻԿԷ

(Տես երես 330:)

ԳԼՈՒԽ ԻԴ.

Հոյր կ'իշխայ. — Անապատին մերձակայք. — Զրի պաշարին որոշումը. — Հասարակածին գիշերները. — Սամուել Գերկրսընի անհանգստութիւնը. — Ստոյգ վիճակը. — Քեկերտի և Ճոյի եռանդուն պատասխանը. — Գիշեր մըն ալ:

Վիկտորիան մենաւոր և գրեթէ ցամքած ծառի մը վրայ կռուած ըլլալով, կատարեալ անզորութեամբ դիչերն անցուց, ճանապարհորդը կարող եղան քիչ մը քուն ըլլալ, որուն այնչափ պէտք ունէին, անցած օրերուն այլայլութիւնները տխուր յիշատակներ թողած էին վրանին:

Առաւօտեան դէմ երկինքը դարձեալ իր պայծառ յստակութիւնն ու ջերմութիւնը ստացաւ: Գունար օդու մէջէն վեր ելաւ. շատ մը անօդուս փորձերէ ետեւ, վերջապէս չափաւոր երազ հոսանք մը գտաւ, որ զինքը դէպ 'ի հիւսիսային արևմուտք կը տանէր:

— Ա՛լ առաջ չենք երթար, ըսաւ տղըդորը. եթէ չեմ խարուիր, գրեթէ տասը օրուան մէջ մեր ճամբորդութե կէսն ըրինք. սակայն այս մեր քալած գնացքով, ամսոց պէտք ունինք ճամբորդութիւնիս լմնցընելու համար: Այդ բանը այնչափ աւելի դժնդակ է որչափ ջրերնիս ալ սպառելու վրայ է:

— Սակայն ջուր գտնալու ենք, պա. տասխանեց Տիք. անկարելի է որ գետ մը, առուակ մը, լիճ մը չգտնենք այս ընդարձակ երկրին մէջ:

— Կը փափաքեմ:

— Չըլլայ թէ ճոյին բեռնաւորածն ըլլայ որ մեր ընթացքը այսպէս կը ծանրացընէ:

Քէննըտի այս բանս ճոյին կատակ ընելու համար կը գուրցէր. նա մանաւանդ այնչափ աւելի սիրով կը կատակաբանէր, որչափ որ ինքն ալ իսկզբան ճոյին պատրանքը զգացած էր. բայց իր կիրքը յայտնի ըրած չըլլալով, հիմա իբր կորովամիտ մէկմը կ'երեցնէր ինքզինքը, սակայն բոլորը խնտալու համար էր:

Ճոյ գութ շարժելու եղանակաւ մը նայեցաւ իրեն. իսկ տղըդորը պատասխան չտուաւ, Սահարայի անհուն ամալ յուժիւնը մտածելով զարհուրանք կը զգար. այն տեղերը կարաւանք շաբաթներ կ'անցընեն ջուր խմելու հոր մը գրտնելէն յառաջ: Անոր համար ալ մեծ խնամքով և ուշադրութեամբ գետնին ամենէն մանր ելեէջներն ալ կը դիտէր:

Այդ հոգերը ետքի դէպքերովը հանդերձ, զգալի կերպով երեք ճանապարհորդաց միտքը այլայլած էին. անոր համար ալ քիչ կը խօսէին, աւելի լուծեամբ իրենց մտածութեց մէջ ընկըղմած կը մնային:

Նաև ճոյ այն ոսկիէ ոլկիանոսին վրայ աչքը տարած ըլլալով ալ նոյնը չէր. լուռ կը կենար և անյազ աչքը նաւակին մէջ կուտած քարերուն կը նայէր, որ արդ անշահ էին յիրաւի, այլ ապա արժէք ունենալու չէին:

Միւս կողմանէ Ափրիկէի այս կողմի երևոյթը անհանգստութիւն կը պատ-

ճառէր. կամաց կամաց ամենայն ինչ անապատ կը փոխուէր. ալ ոչ գիւղա. տեղի մը, և ոչ իսկ մէկ քանի խրճիթներու ժողով մը կը տեսնուէր. բուսական իսկ կը խորչէր: Հազիւ թէ մէկ քանի խամրած տունկեր կը տեսնուէին, ինչպէս Սկովտիոյ թփաբեր հողերուն մէջ, սպիտակագոյն աւաղի և կրակի քարանց սկզբնաւորութիւն մը, մէկ քանի հերձիք և փշալից թուփք այս անբերրի ցամաքութեան մէջէն, կարծես թէ աշխարհիս սկզբնական կմախքն էր որ ժայռուտ ու հատու փուշերով ցցուած կը տեսնուէր: Այս ցամաքութեան նշանները տղըդոր Ֆերկըսընի շատ հոգ կ'ազդէին:

Եւ ոչ իսկ կ'երևնար որ կարաւան մը երեք այն ամայի երկիրներու մէջէն ճանապարհորդած ըլլար. ապա թէ ոչ գոնէ բանակետողի յայտնի հետք թողած ըլլալու էր՝ մարդոյ կամ անասնոց ճերմկցած ոսկորները: Սակայն ոչ ինչ: Այսպէս, կը գուշակուէր որ ընդ հուպ աւաղի անհունութիւն մը պատէր պիտի այն ամայութեան երկիրը:

Բայց և այնպէս ետ դառնալ կարելի չէր. հարկ էր յառաջ երթալ, տղըդորն իսկ լաւագոյն բան մը չէր ուզեր. փափաքելի էր իրեն մանաւանդ փութորկի մը հանդիպիլ՝ որ զինքը այն երկրէն անդին քչէր: Եւ սակայն երկինքը և ոչ ամպ մը կար: Նոյն օրուան վերջը Վիկտորիան և ոչ երեսուն մղոն տեղ քալած էր:

Եթէ ջուրը պակասած չըլլար: Սակայն բոլոր բոլոր երեք կալոնաչափ¹ մնացած էր: Ֆերկըսըն կալոնաչափ մը ջուր մէկ դի դրաւ, սաստիկ ծարաւը մարելու վախճանաւ, զոր իննըսուն աստիճանի² ջերմութիւն մը անտանելի կ'ընէր. երկու կալոնաչափ կը մնար միայն բոցարծարծը սնուցանելու, և ասոնք միայն չորս հարիւր ութսուն խորանարդ ոտք կազ կրնային յառաջ բերել. արդ ուրովհետեւ բոցարծարծը առ ժամն ինը

1 Գրեթէ տասուրեք ու կէս լիտր:

2 50° հարիւրաստիճան:

խորանարդ ոտք կազ կը սպառէր, միայն յիսուննչորս ժամ ճամբայ կրնային ընել։ Այս բոլորը անվերապելի հաշուի մը ստուգութիւնն էր։

— Յիսուննչորս ժամ, ըսաւ իր ընկերներուն։ Արդ որովհետեւ միտքս գրաւած եմ գիշեր ատեն չճանապարհորդելու, որ չըլլայ թէ առուակ մը, աղբիւր մը, լիճ մը զանց ընենք, ճանապարհորդութեան երեք ու կէս օր է որ մեզի կը մնայ, և հարկ է ամենայն կերպիւ ջանալ ջուր գտնել։ Հարկ սեպեցի զձեզ բարեկամք, այդ ծանր վիճակին վրայ տեղեակ ընել, որովհետեւ մեր ծարաւին համար միայն մէկ կալոնաչափ մը կը պահեմ, և հարկ է որ խստիւ բաժնից չափ մը դնենք։

— Մեր բաժիններն որոշէ, պատասխանեց որսորդը. սակայն դեռ ևս յուսահատելու ժամանակ չէ. առջնիս երեք օր ունինք, կ'ըսես։

— Այո, Տիք։

— Շատ աղէկ, որովհետեւ այդպիսի դէպքի մը մէջ կսկիծն անօգուտ է, իրեք օրուան մէջ ժամանակ կ'ունենանք որոշմունք մը ընելու, մինչև ցայն ատեն հսկողութիւննիս կրկնապատկենք։

Իրիկուան ընթրիքին, ջուրը խիստ չափով մը բաժնուեցաւ. օդին քանակը առաւելաւ ըմպելիքին մէջ. սակայն հարկ էր զգուշանալ այն ոգիքէն՝ որ աւելի ծարաւեցնելու յարմար է քան թէ ծարաւն անցընելու։

Նաւակն այն գիշերը անհուն մեծութեամբ տափարակի մը վրայ հանգչեցաւ որ մէկ կողմէն սաստիկ կերպով ճնշուած կ'երևնար, և իր ծովուն երեսէն ունեցած բարձրութիւնը հազիւ թէ ութ հարիւր ոտք կար։ Այս դէպքով տղքորը յոյս մը առաւ. յիշեց աշխարհագրաց կարծիքը, որ կը համարին թէ Ափրիկէի կեդրոնը ջրի ընդարձակ ընդունարան մը կայ։ Արդ, եթէ իրաւքնէ այդ լիճն կար, հարկ էր անոր երթալ. այլ հանդերձ այսու անշարժ երկնից վրայ ամենևին փոփոխութիւն մը չէր տեսնուեր։

Այն գիշերուան անդորրութեան և

աստղազարդ շքեղութեանը՝ անփոփոխ օր մը և արևուն կիզիչ ճառագայթները յաջորդեցին։ Առաւօտեան ժամը հինգին տղքորը ճամբայ ելլելու նշանը տուաւ. այլ վիկտորիա բաւակա՛նապէս երկայն ժամանակ կապարեայ մթնոլորտի մը մէջ անշարժ կեցաւ։

Տղքորը կրնար այն տառապեցուցիչ տաքէն ազատիլ, եթէ ուղէր բարձրագոյն գօտիները ելլել. սակայն այս բանն ընելու համար հարկ էր շատ ջրի քանակ մը գործածել, որ այնպիսի ժամանակ անկարելի էր։ Ուստի գոհ եղաւ միայն իր օդապարիկը գետնէն հարիւր ոտք բարձր բռնել. այն բարձրութեանը մէջէն ակար հոսանք մը զինքը դէպ ի հարաւային հորիզոնը կը մղէր։

Քիչ մը չոր մտով ու Բեւմիքաւնով նախաճաշ ըրին։ Կէսօրուան դէմ վիկտորիան հազիւ թէ քանի մը մղոն քալած էր։

— Աւելի շուտ քալել կարելի չէ, ըսաւ տղքորը. հրամայել չենք կրնար, հնազանդելու ենք։

— Ա՛հ, սիրեցեալդ Սամուէլ, ահա այս այնպիսի դէպքերէն մէկ մըն է՝ ուր միշտ գործի մը չիկրնար արհամարհ սեպուիլ։

— Անշուշտ, Տիք, սակայն միշտ ենթադրելով որ շարժելու համար ջրի պէտք չունենայ, ապա թէ ոչ այն ատեն անոր վիճակն ալ մերինին նման ըլլալու է. ցարդ ամենևին գործադրելի գիւտ մը հնարուած չէ. օդապարիկք դեռ ևս այն հանգամանաց մէջ կը գտնուին, ինչպէս էին նաւք շոգիին գիւտէն յառաջ։ Վեց հազար տարուան ժամանակ հարկ եղեր է շոգենաւուց անուաւոր թևերն ու պտուտակները գտնելու համար. ուստի կը տեսնես որ մենք ալ դեռ ևս սպասելու ժամանակ ունինք։

— Անիծած ջերմութիւն, կանչեց ճոյ, ճակտէն վազած քրտինքը սրբելով։

— Եթէ ջուր ունենայինք, այդ տաքութիւնը կրնար մեզի օգտակար ըլլալ, վասն զի օդապարիկն ջրածինը կ'ընդարձակէ և օձապտոյտին մէջի բո-

յը կը նուազեցնէ. իրաւ է որ եթէ ջրեր նիս հատնելու վրայ չըլլար՝ խնայութիւնը ընելու պէտք չէինք ունենար: Ահ, անիծեալ վայրենին որ զմեզ այն աղ- նիւ արկղէն զրկեց:

— Ըրածիդ վրայ չեմ ցաւիր, Սա- մուէլ:

— Ոչ, Տիք, որովհետեւ կարող եղանք այն դժբաղդը ահաւոր մահուընէ մը ազատել: Սակայն այն հարիւր լիտր ջուրն որ նետեցինք՝ մեզի մեծապէս օգտակար կ'ըլլար. անով ապահովա- պէս տասուերկուքէն մինչեւ տասուերեք օրուան ճամբայ կրնայինք ընել, և ան- շուշտ այդ անապատէն կ'ազատէինք:

— Գոնէ ճամբուն կէսը ըրած ենք, հարցուց ճոյ:

— Ըստ որում միջոց, այո՛ ըրած ենք, այլ ըստ որում ճամբու տեսողութիւն, ոչ, եթէ հովէն զրկուինք, որ կ'երևայ թէ բոլորովին դադարելու վրայ է:

— Հապա, պարոն, ըսաւ դարձեալ ճոյ, մեղադիր ըլլալու չենք. մինչև ցարդ բաւական յաջողութեամբ անցուցինք, և ինչ ալ ընեմ, անկարելի է որ կարե- նամ յուսահատիլ: Զուր գտնանք պի- տի, ես ձեզի կ'ըսեմ:

Արդ գետինը մղոնէ մղոն հետզհետէ աւելի ճնշուելով կը նուազէր և վերջա- պէս ոսկերեր լերանց ելեէջք դաշտա- վայրին մէջ կ'անցայտէին. սպառեալ բնութեան մը յետին սահմանքն էին: Արևելքի գեղեցիկ ծառոց տեղ ցիրու- ցան խոտերը կը տեսնուէին. խամրեալ կանաչութեամբ խոտաւէտ շերտեր դեռ ևս աւազուտից արշաւանացը դէմ կը կռուէին. հեռաւոր լեռներուն զազաթ- ներէն ինկած ժայռի կտորներ, իրենց անկմամբը ջախջախեալ, սրածայր կո- պիւն ձևացած գետինը կը ծածկէին, որ ապա խոշոր աւազ փոխուէին պիտի, և հուսկ ուրեմն անշօշափելի փոշի:

— Ահաւասիկ Ափրիկէն, ինչպէս դու ճոյ նոյնը կ'երևակայէիր. իրաւունք ու- նէի քեզի համբերէ ըսելու:

— Շատ աղէկ, պարոն, ըսաւ ճոյ, ահա ատիկայ գոնէ բնական բան է. ջերմութիւն և աւազ. անտեղի ըլլալու

է այդպիսի աշխարհի մը մէջ ուրիշ բան խնդրել: Կը տեսնէք, ըսաւ դարձեալ ծիծաղելով, ես ձեր անտառներուն ու մարգաց վրայ վստահութիւն չունէի. մոգի դէմբան մըն էր. չափեր այսչափ հեռաւոր տեղեր դալ Անգղիոյ դաշտե- ռը գտնելու համար: Ահա այս առջի անգամն է որ ես զիս Ափրիկէ կը կար- ծեմ, և քիչ մը անոր համն առնելու չեմ ցաւիր:

Իրիկուան դէմ տորդորը ստուգելով իմացաւ որ այն կիզիչ օրուան մէջ վիկ- տորիան քսան մղոն քալած չէր. հա- ղիւ թէ արեւը՝ շիտակ գիծ մը նմանող հորիզոնին ետեւ անցայտ եղաւ, ջերմ մթութիւն մը պատեց զինքը:

Յաջորդ օրը մայիսի մէկ էր, հինգ- շաբթի օր. սակայն օրերը յուսահատե- լի միակերպութեամբ մէկմէկու կը յա- ջորդէին. առաւօտը՝ ամենին առջի օ- րուան առաւօտն էր. կէսօրը իր մի և նոյն անսպառելի ճառագայթները ա- ռատաբար կը ցոլացնէր, և գիշերը իր ստուերին մէջ այն ցրուած ջերմութիւ- նը կը թանձրացնէր, զոր յաջորդ օրը դարձեալ միւս օրուան պիտոր անցու- նէր: Հովը հազիւ թէ զգալի, աւելի շնչադարձութիւն մը կը նմանէր քան թէ հողմոյ շնչել մը. անանկ որ կարելի էր գուշակել թէ ո՞ր ժամուն դադարե- լու էր նաև այն թեթեւ շունչն ալ:

Տորդորն այս տխուր վիճակին մէջ կը ջանար անխռով մնալ, և փորձանաց կիրթ սրտի մը հանդարտութիւնը և պաղարիւնութիւնը կը պահէր: Դիտա- կը ձեռքը՝ հորիզոնին բոլոր կէտերը կը դիտէր. կը տեսնէր որ անդգալի կեր- պով յետին բլուրները կը նուազէին և վերջին բուսականութիւնն ալ կը մա- րէր. բոլոր անապատին անհունութիւ- նը իր առջին կը պարզէր:

Շատ կը նեղուէր այն պատասխանա- տուութեանը համար որով ինքզինքը բեռնաւորած էր, թէպէտ և ամենին բան մը չէր երևցնէր: Այն երկու մար- դիկն, Տիք ու ճոյ, երկուքն ալ երկու բարեկամք, զրեթէ բարեկամութեան ու պարտուց ուժովը հեռու տեղուանք

քաշեր տարեր էր։ Աղէկ ըրեր էր։ Արգիլեալ միջոցները փորձել չէր։ Միթէ այս ճամբորդութեան անկարելոյն սահմանաց անցըր փորձ ընել չէր։ Միթէ Աստուած աւելի հեռաւոր դարերու պահած չէր այդ ապերախտ երկրին ծանօթութիւնը։

Բոլոր այս մտածութիւնները, ինչպէս կը հանդիպի վհատութեան ժամերուն, միտքը պաշարեցին, և անընդդիմադրելի մտածութեանց յորդելովը, Սամուէլ ամեն տրամաբան դատողութենէ դուրս կ'ելլէր։ Չընելու բանը ստուգելէն ետեւ, ինքնիրեն կը հարցընէր թէ ինչ բան ընելու էր։ Կարելի էր արդեօք ետ դառնալ։ Արդեօք չկար հողմոյ բարձրագոյն հոսանք մը որ զինքը նուազ ցամաք երկիրներ քշէր։ Անցած երկրին նկատմամբ ապահովցած, գալու երկիրը չէր գիտեր. ուստի իր խիղճը զինքը նեղելով, որոշեց համարձակաբար իր միտքը երկու ընկերներուն հաղորդելու. յստակ կերպով իրենց վիճակին դիրքը հասկըցուց. զուրցեց անոնց ինչ որ ըրեր էր և ինչ որ ընելու կը մնար. ճշդիւ խօսելով կարելի էր ետ դառնալ կամ գոնէ ետ դառնալու փորձել. ինչ էր իրենց մտածութիւնը։

— Ես իմ տիրոջ մտածութենէն դուրս ուրիշ մտածութիւն չունիմ, պատասխանեց ճոյ. ինքն ինչ կրելու է ես ալ նոյնը կրնամ կրել, և նաև քան զինքն իսկ աղէկ։ Ուր երթայ ես ալ հետը կ'երթամ։

— Հապա դու, Քէննըտի։

— Ես, սիրեցեալդ Սամուէլ, յուսահատելու մարդ չեմ. մեր այս ձեռնարկին վտանգներն ոչ ոք քան զիս լաւագոյն գիտէր. սակայն այն վայրկեանէն որ դու անոնց դիմագրաւ կ'ըլլայիր, չուզեցի զանոնք մտքէս անցունել։ Ուստի մարմին հոգի քուկդ եմ։ Արդի վիճակին մէջ կարծիքս է թէ պէտք է յարատեւեմք և մինչև ցվերջ շարունակենք։ Միւս կողմանէ ետ դառնալու վտանգներն ինծի նոյն կ'երևնան ինչպէս ա-

ռաջ երթալ։ Ուստի յառաջ երթանք, դու կրնաս մեր վրայ վստահ ըլլալ։

— Շնորհակալ եմ, արդոյ բարեկամք, պատասխանեց տորգորը ստուգապէս զգածեալ։ Այսչափ հպատակ գտնելու զձեզ՝ վստահ էի. սակայն այդ խրախուսիչ խօսքերուն պէտք ունէի։ Դարձեալ կը կրկնեմ շնորհակալ եմ։

Եւ զգածեալ սիրով այն երեք անձինք մէկմէկու ձեռք սեղմեցին։

— Ինծի մտիկ ըրէք, ըսաւ դարձեալ Ֆէրկըսըն։ Իմ քննութեանցս նայելով, Կուինէայի ծոցէն զրեթէ երեքհարիւր մըն հեռի ենք. ուստի անապատը կարելի չէ, որ անսահման ձգի, որովհետև ծովեզերքը բնակութիւն կայ և երկիրը ինչուան որոշեալ տեղ դէպ 'ի ներսերը ծանօթ է։ Եթէ հարկ ըլլայ՝ դէպ 'ի այն ծովեզերքը մեր գնացքը կ'ուղղենք, և անկարելի է որ ովասիս մը կամ գոնէ ջրհոր մը չգտնենք, ուր մեր ջրի պաշարը նորոգենք։ Բայց մեզի հովն է որ կը պակսի, և առանց անոր օգուն մէջ բուրովին անշարժ կը մնանք։

— Հպատակութեամբ սպասենք, ըսաւ որսորդը։

Սակայն փոխնիփոխ ամենքը նոյն անմըննալի օրը անօգուտ տեղ չորս դին միջոցը զննեցին. ամենեին յոյս տուող բան մը չերևցաւ։ Գետինն յետին անհարթութիւնները արևուն մարը մտնելովը անյայտ կ'ըլլային, որուն հորիզոնական ճառագայթները երկայն կրակէ գծերու նման այն անհուն դաշտագետնին վրայ երկընցան։ Անտապատն էր։

Ճանապարհորդք, ինչպէս առջի օրն ըրեր էին, բոցարծարծը սնուցանելու համար հարիւր երեսունհինգ խորանարդ ոտք կազ սպառելով, և ոչ տասնուհինգ մղոնի չափ տեղ քալած էին. երկու քսեստ ջուր ալ հարկ եղաւ զոհել սաստիկ ծարաւը մարելու համար։

Գիշերը հանդիստ անցաւ, մանաւանդ թէ շատ հանգիստ. տորգորն ամենեին քուն չեղաւ։

Կը շարունակուի։